

Detaljplane- läggning vid sjön Tikens västra strand

Arkeologisk utredning 2023

Mårslycke 1:29, Tingsås socken, Tingsryds kommun, Kronobergs län, Småland

Kenneth Alexandersson

Arkeologisk rapport 2023:38

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
– en del av Kalmar läns museum

Detaljplaneläggning vid sjön Tikens västra strand

Arkeologisk utredning 2023

Mårslycke 1:29, Tingsås socken, Tingsryds kommun, Kronobergs län,
Småland

Författare	Kenneth Alexandersson
Copyright	Kalmar läns museum 2023
Redaktion	Anna-Karin Karlsson, Seija Nyberg
Kartor	Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag	Kalmar läns museum
ISSN	1400-352X

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	8
Topografi och fornlämningsmiljö	9
Syfte och frågeställningar	12
Metod, genomförande och resultat	13
Tolkning och åtgärdsförslag	15
Referenser	16
Tekniska och administrativa uppgifter	17

Karta över Kronobergs län med platsen markerad.

Sammanfattning

Den 21/11-2023 genomförde Museiarkeologi sydost/Kalmar läns museum en arkeologisk utredning inom fastigheten Mårslycke 1:29 i Tingsryds kommun. Utredningen föranleddes av att Tingsryds kommun ville göra en detaljplan i området inför bostadsbebyggelse. Vid utredningen framkom inga helt okända lämningar. Inom

detaljplaneområdet fanns däremot ett par sedan tidigare kända fossila åkermarker (L1954:7882 & L1954:6984) som delvis sträckte sig in i området. En av de fossila åkermarkerna visade sig ha en något större utbredning å öster än vad som tidigare var känt.

Inledning

Under en dag i november 2023 utförde Museiarkeologi sydost/Kalmar läns museum en arkeologisk utredning inom fastigheten Mårslycke 1:29 i Tingsryds kommun. Utredningen föranleddes av att Tingsryds kommun ville detaljplanera området inför bostadsbebyggelse.

Topografi och fornlämningsmiljö

Tingsryds kommun ligger på den småländska sjöplatån, långt över den högsta kustlinjen. Landskapet är småbrutet, kuperat och till stora delar skogbeklätt. I söder gränsar kommunen mot Blekinge. Det aktuella utredningsområdet är beläget på den nordvästra stranden av sjön Tiken, vilken avvattnas via Bräkneån som mynnar i Väbyfjorden mellan Ronneby och Karlshamn.

Under 1996 genomförde Riksantikvarieämbetet en uppdaterad fornlämningsinventering i bl.a. Tingsryds kommun (Jönsson m.fl. 1997). I samband med inventeringen nyregistrerades ett stort antal fossila åkermarker, bl.a. i området väster om Mårslycke. En av de registrerade fossila åkermarkerna hade ett 50-tal röjningsrösen (L1954:3739) och sträckte sig delvis in i den norra delen av det nu aktuella utredningsområdet. Vid samma tillfälle registrerades ytterligare en fossil åkermark med ett 40-tal röjningsrösen (L1954:6984) vars utbredning berör den västligaste delen av utredningsområdet.

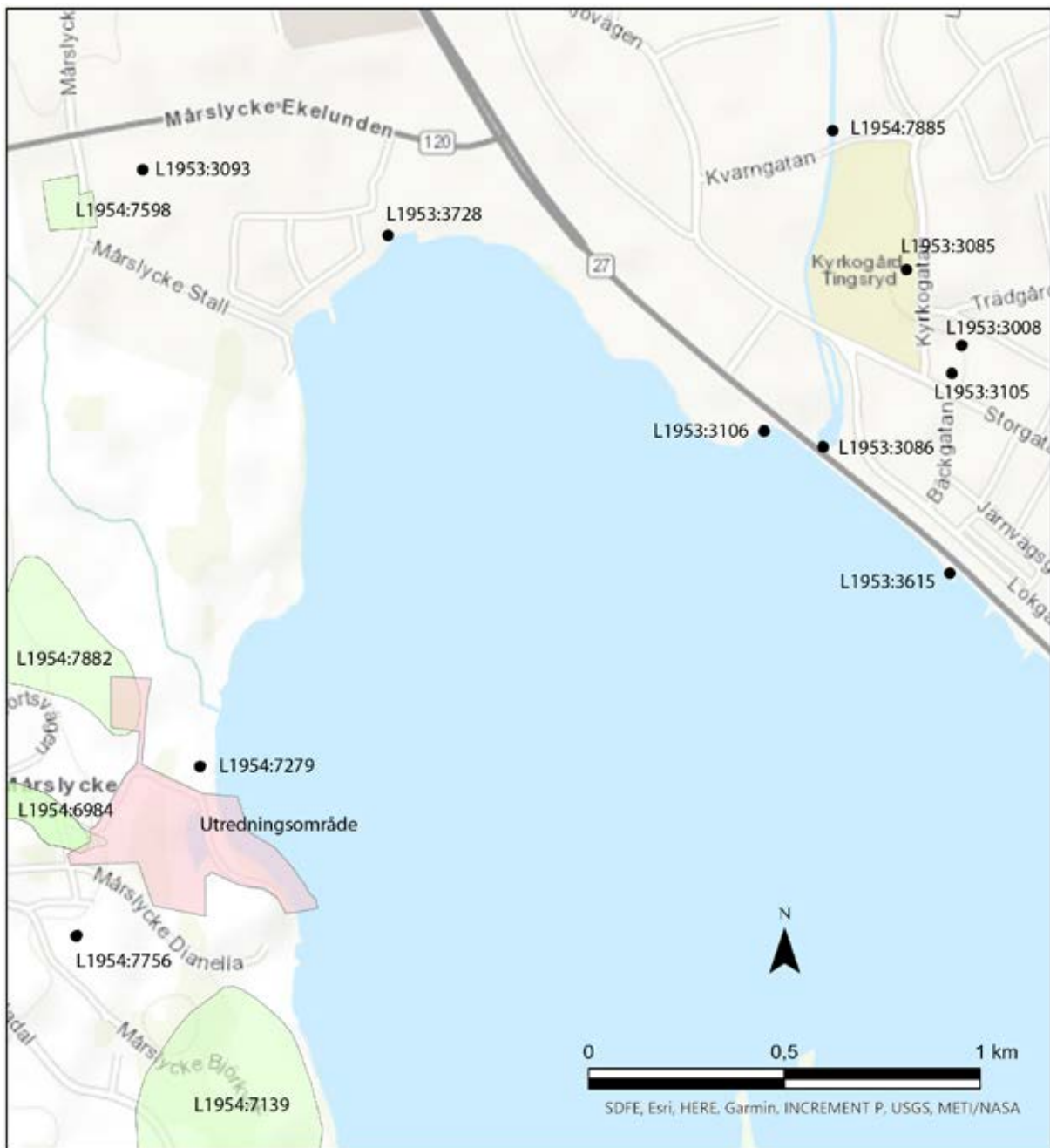
Runt sjön Tiken finns ett flertal fyndplatser med slagna flintor och olika typer av flint- och bergartsyxor. De slagna flintorna är svårdaterade, men några av yxorna går att datera typologiskt. Längst upp i den norra delen av sjön Tiken finns det uppgift om en neolitisk tjocknackig flintyx (L1953:3728) där den exakta fyndplatsen inte är känd. Vid Bräkneåns inlopp i sjön Tiken finns uppgift om att det tillvaratagits en trindyxa (L1953:3086), daterad till senmesolitikum. I området söder om Bräkneåns inlopp finns ett tjocknackig stenyxa och flintavslag (L1953:3615). Inne i Tingsryd samhälle har det gjorts ett flertal lösfynd av stenåldersartefakter (L1953:3085): en flintdolk,

en stenyxa, en trindyxa, två tjocknackiga flintyxor, tre tjocknackiga flintmejslar, en klubba och en skafthålsyx. Väster om sjön Tiken, i området strax väster om utredningsområdet, finns uppgift om ytterligare en flintdolk (L1954:7756). Åtminstone flintdolkarna och skafthålsyxan är samtida med den nu förstörda senneolitiska hållkistan (L1953:3285) som tidigare legat strax söder om Tingsryd. Det föreligger också uppgifter om att det tillvaratagits ett flertal stenåldersartefakter (L1954:7885) i samband med upprensning av Bräkneån 500 meter uppströms mynningen på 1910-talet. Bland fynden nämns trindyxa, skafthålsyxor, spjutspetsar, flintspån och flintdolkar (fig. 1; tab. 1).

Ser man till området strax norr om det nu aktuella utredningsområdet mynnar det en mindre bäck i en liten bukt. I anslutning till denna har det påträffats ett flintspån (L1954:7279). Den samlade fyndbilden visar på aktiviteter i området under senmesolitikum, men framför allt under neolitikum. Många av stenåldersfynden i området har gjorts i anslutning till åar och åmynningar i området, vilka utgjort attraktiva lägen under stora delar av förhistorisk tid.

Ser man till daterade lämningar från brons- och järnålder i området är de betydligt sparsammare. Det finns fynduppgift om två ovala eldslagningsstenar tillvaratagna i området (L1953:3891, L1953:3085). Båda med lite vaga platsuppgifter. De ovala eldslagningsstenarna dateras huvudsakligen till äldre järnålder (Monikander 2014).

Under medeltiden sker en stor bebyggelseexpansion i området, med ett bebyggelsemönster bestå-

Figur 1. Stenåldersplatser i den norra delen av sjön Tiken samt fossila åkermarker och Mårslycke gamla gårdstomt.

ende av ensamgårdar och gårdsgrupper (Jönsson m.fl. 1997). Det är inte osannolikt att många av de fossila åkermarkerna har sin grund i denna expansion, då nya områden tas i anspråk. Drygt 500 meter norr om utredningsområdet ligger Mårslycke gamla gårdstomt med äldsta belägget 1498 (Fornsök, OAU).

Omedelbart norr om utredningsområdet låg en kurort under första hälften av 1900-talet. Enligt opublicerade källor var det en luftkurort med badhus där det erbjöds varma och kalla enklare medicinska bad, med en särskild avdelning för sol- och luftbad.

Lämningsnr.	Lämningsstyp	Föremål
L1953:3008	Fyndplats	Flintskrapa
L1953:3085	Fyndplats	Flintdolk, stenyxa, trindyxa, 2 tjocknackiga flintyxor, 3 tjocknackiga flintmejslar, klubba, oval eldslagingssten, brynsten, skafthålsyxa och spjutspets.
L1953:3086	Fyndplats	Trindyxa
L1953:3093	Fyndplats	Tjocknackig grönstensyxa och fragment av trindyxa
L1953:3105	Fyndplats	Flintskrapor, flintmejsel, avbrutet spån och 9 bitar slagen flinta
L1953:3106	Fyndplats	avbrutet flintspån och enstaka flintavslag
L1953:3615	Fyndplats	Tjocknackig stenyxa och flintavslag.
L1953:3728	Fyndplats	Tjocknackig flintyxa.
L1954:6984	Fossil åker	Röjningsröse
L1954:7139	Fossil åker	Röjningsröse
L1954:7279	Fyndplats	Flintspån
L1954:7598	Gårdstomt	Mårslycke gamla gårdstomt, äldsta omnämmande 1498
L1954:7756	Fyndplats	Flintdolk och eldslagingssten
L1954:7882	Fossil åker	Röjningsröse
L1954:7885	Fyndplats	Stenyxa, trindyxa, 2 skafthålsyxor, 2 spjutspetsar, hänge, 3 flintspån, 2 flintdolkar och malsten

Tabell 1. En förklaring till lokalerna som presenteras i figur.

Syfte och frågeställningar

Syftet med den arkeologiska utredningen var att fastställa om den planerade detaljplanen skulle komma att beröra okända fornlämningar, samt avgränsa de eventuellt nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet. Detaljplanen skall upprättas för att möjliggöra byggnationen av tio bostadshus i ett strandnära läge.

Resultatet från den arkeologiska utredningen skulle dessutom kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra ett underlag inför eventuella framtida arkeologiska åtgärder. Utredningsresultatet skall också kunna användas som underlag i företagarens fortsatta detaljplanering.

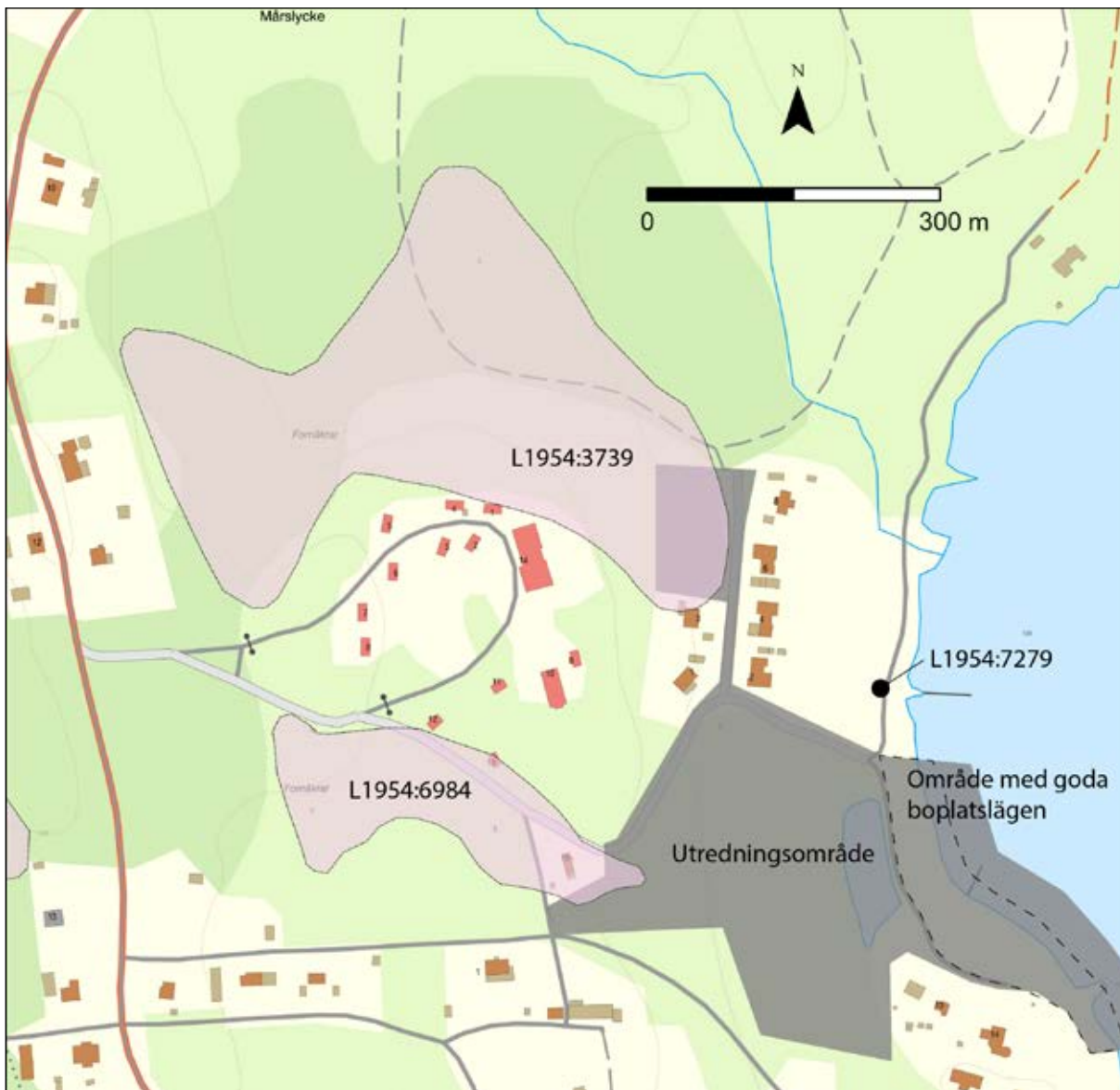
Metod, genomförande och resultat

Den arkeologiska utredningen genomfördes i form av fältinventering, arkiv och kartstudier. Inför fältinventeringen gjordes en analys av områdets historiska kartmaterial, vilket finns tillgängligt digitalt på Lantmäteriet (<https://historiskakartor.lantmateriet.se>). I samband med detta gjordes även en genomgång av de skuggkartor som baseras på lantmäteriets Lidardata och finns tillgängliga på Fornsök (<https://app.raa.se/open/fornsok>). Vid fältinventeringen som genomfördes den 21/11–2023 avsåg området i sin helhet till fots. De lämningar som identifierades mättes in med RTK-GPS.

I samband med inventeringen framkom inga sedan tidigare helt okända lämningar inom utredningsområdet. Däremot konstaterades att det fanns röjningsrösen som tillhörde den fossila åkermarken L1954:3739 inom utredningsområdets norra del (fig. 2). Rösena inom utrednings-

området var flacka och hade huvudsakligen en diameter på mellan 2–3,5 m. Strax norr om utredningsområdets norra kant löpte dessutom en stenmur. I det andra området med fossil åkermark (L1954:6984) som berörde den västra delen av utredningsområdet konstaterades att det fanns röjningsrösen öster om den fossila åkermarkens sedan tidigare registrerade utbredning. Eftersom den östra delen av den registrerade fossila åkermarken idag är bebyggd var det svårt att relatera de två röjningsrösen rumsligt till den tidigare registrerade lämningen.

I området mellan väg/bostadsbebyggelse och sjökanten fanns goda lägen för stenåldersboplatser (fig.1). I anslutning till den östra sjökanten fanns dessutom en 75 x 25 meter stor grävd damm med oklart syfte. Dammen finns med på ekonomiska kartan från 1979, men inte på karta från 1951.

Figur 2. Utredningsområdet i grått med de två registrerade fossila åkermarkerna. Den ena, L1954:6984, med dess nya utbredning i öster. Den svarta pricken visar på fyndplatsen för flintspånet (L1954:7279).

Tolkning och åtgärdsförslag

Vid den fornminnesinventering som genomfördes i de södra delarna av Kronobergs län under 1990-talet registrerades de två fossila åkermarker som delvis ligger inom det nu aktuella utredningsområdet (L1954:3739, L1954:6984). I samband med den då genomförda inventeringen bedömdes bägge lämningar utgöras av fornlämningar. I samband med de arkiv-, kartstudier och inventering som ligger till grund för den nu genomförda utredningen framkom inget som motsäger denna bedömning.

Vid utredningen konstaterades att det fanns ett närmare 10-tal röjningsrösen inom den del av den fossila åkermarken (L1954:3739) som låg inom den norra delen av utredningsområdet. Röjningsrösen låg relativt tätt, hade en flack profil och var ca 2–3 m i diameter. De fossila odlingslämningar som finns inom ytan bedöms med andra ord att härröra från tiden före 1850 och vara spår efter äldre tiders bruk. Odlingslämningar inom denna yta anses av Museiarkeologi sydost ha ett högt pedagogiskt och vetenskapligt värde.

De sparsamma odlingsrösen som dokumenterades i den västra delen av området bedömdes utgöra en förlängning av den sedan tidigare re-

gistrerade fossila åkermarken (L1954:6984). Detta innebar att utbredningen av den fossila åkermarken ändrades till att även omfatta de nyfunna lämningarna. I samband med husbyggnationen har den östra delen av den fossila åkermarken störts varför det var svårt att relatera de nu dokumenterade lämningarna till den sedan tidigare registrerade lämningarna. Med tanke på detta anser museiarkeologi sydost att den del av fornlämningen som ingår i utredningsområdet besitter ett begränsat vetenskapligt värde.

I övrigt framkom inga nya sedan tidigare okända och ovan mark synliga lämningar. Vid sjökanten strax norr om utredningsområdets norra gräns har det tidigare hittats ett flintspån (L1954:7279) i anslutning till luftkurortens badhus. Strax norr om utredningsområdets gräns mynnar dessutom en mindre bäck, förutsättningar som utgjorde attraktiva lägen under stenåldern. Ser man till området runt de norra delarna av sjön Tiken finns ett relativt stort antal registrerade platser med fynd av stenåldersmaterial. I området öster om vägen och den moderna bebyggelsen finns flera goda boplatslägen ner mot sjöstranden inom utredningsområdet.

Referenser

Jönsson, S., Persson, E., Roos, G. & Jensen, R. 1997. 1996 års fornminnesinventering i Kronobergs län: Tingsryds och Växjö kommuner. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

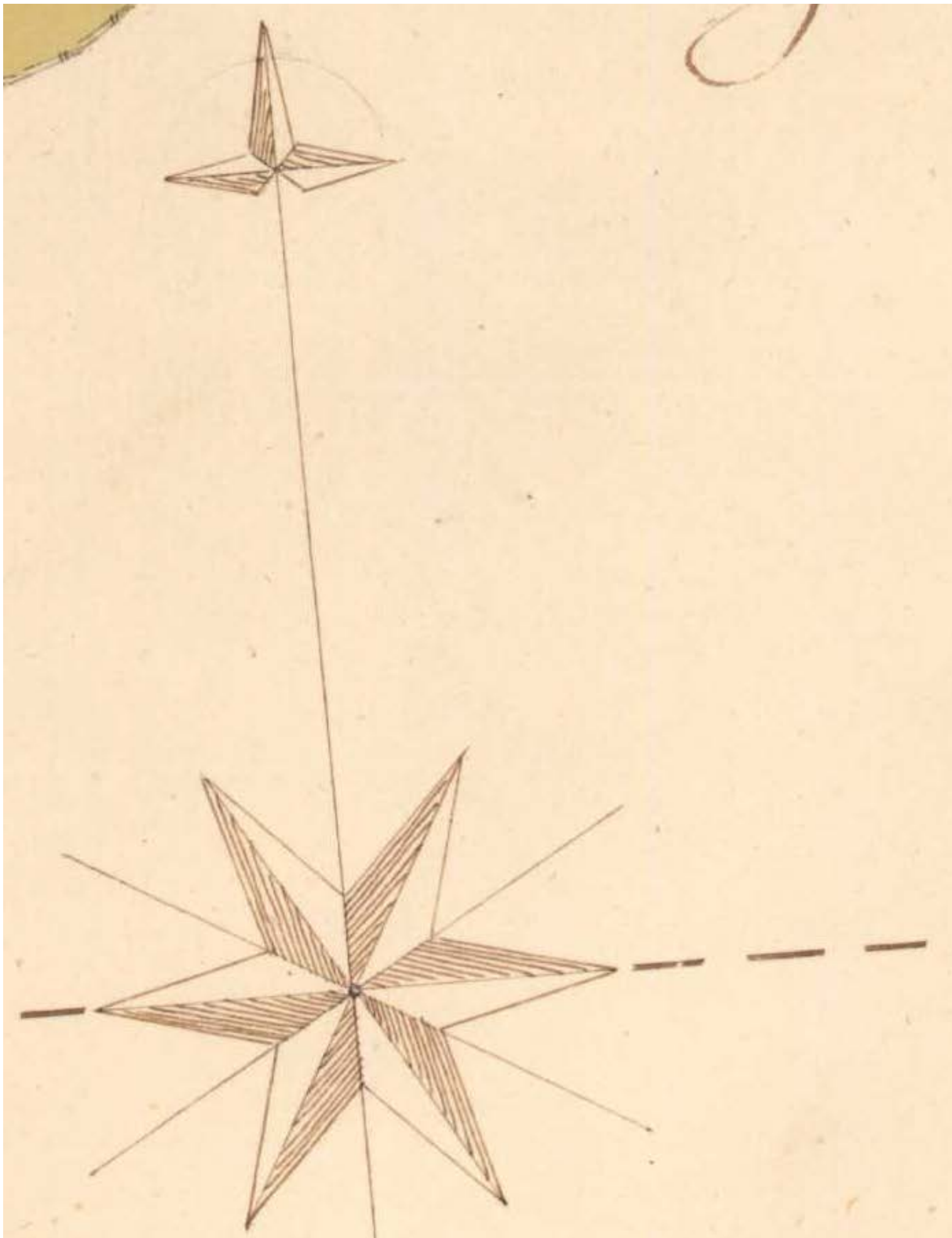
Monikander, A. 2014. Den äldre järnålderns eldslagningsstenar – överblick och tolkning. *Fornvännen*. Journal of Swedish antiquarian research. sid 12–23.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	431-4610-2023
Kalmar läns museums dnr:	33-303-2023
Projektnummer KLM:	23_58
Uppdragsgivare:	Tingsryds kommun
Landskap:	Småland
Kommun:	Tingsryd
Socken:	Tingsås
Fastighet:	Mårslycke 1:29
Fornlämningsnr:	L1954:7882, L1954:6984
X koordinat:	N 6264024
Y koordinat:	E 497410
Latitud:	56°31'14"N
Longitud:	14°57'24.9"E
M ö h:	125–135
Fältarbetstid:	21/11–2023
Antal arbetsdagar:	1
Personal:	Kenneth Alexandersson
Dokumentation:	All dokumentation förvaras på KLM.
Inmätning:	RTK Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99 TM och RH2000.

Adress Box 104,
S-392 21 Kalmar

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se
Webb kalmarlansmuseum.se

